

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ У НАПРЯМІ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

У статті розкрито теоретико-методологічні основи дослідження економічної безпеки, визначено сутність і структуру категорії, систему індикаторів її оцінки. На основі системи регіональних критеріїв і показників економічної безпеки визначено її кількісні параметри.

Ключові слова: *економічна безпека, регіональний вимір, індикатор, соціально-економічний розвиток, ефективність, організаційно-економічний механізм, стратегія.*

Вступ. Одним з вирішальних чинників успішної реалізації соціальних та економічних перетворень в країні є посилення ролі науки у формуванні та реалізації ефективної науково-технічної та інноваційної політики, залучення інтелектуального потенціалу до трансформаційних процесів загальнодержавного і регіонального рівнів. Інноваційні проекти у сфері високих технологій у всьому світі належать до одних з найбільш прибуткових і перспективних видів бізнесу, однак в Україні цей вид діяльності сьогодні не є пріоритетним для інвесторів, що свідчить про недостатній рівень його розвитку та привабливості.

Постановка проблеми. Рівень інноваційної безпеки характеризується станом розвитку науково-технічного потенціалу, його спроможністю на достатньому рівні генерувати позитивні зрушення в економіці, які є необхідними для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і світовому ринках, розвитку дослідного сектора, захисту економічних інтересів.

Ключовим фактором подальшого розвитку інноваційної діяльності є забезпечення фінансування науково-технічних робіт на рівні, який необхідний для їх реалізації. Протягом 2001–2008 рр. спостерігалось збільшення фінансування інноваційної діяльності (у 2,6 раза), однак воно не спроможне забезпечити належний рівень її розвитку. Витрати на фінансування науки за рахунок державного бюджету протягом багатьох років не перевищують 0,4%.

Негативним моментом є те, що значення окремих стимулюючих показників безпеки не мають додатного приросту. Дані величини характеризуються значеннями, меншими від одиниці. Такими показниками є кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, кількість підприємств, що випускали нові види продукції машинобудування, та впровадження прогресивних технологічних процесів на промислових підприємствах. Подібні явища негативним чином впливають на рівень безпеки держави і регіонів, тому що суттєво знижують інноваційну активність.

Результати дослідження. Для розрахунку коефіцієнтів інноваційної безпеки держави в регіональному вимірі за 2008 р. було враховано вплив стимулюючого і дестимулюючого компонентів. До показників-стимуляторів віднесено такі 5 показників: фінансування інноваційної діяльності, кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, обсяг наукових та науково-дослідних робіт, виконаних власними силами, впровадження прогресивних технологічних

процесів на промислових підприємствах, кількість підприємств, що випускали нові види продукції машинобудування. Показники, які відображають дестимулюючий вплив (показники-дестимулятори), представлені кількістю промислових підприємств, що не впроваджували інновації, та кількістю підприємств, які не випускали нових видів продукції машинобудування.

Розрахунки коефіцієнтів інноваційної безпеки держави проведено на основі статистичних матеріалів Державного комітету статистики України [5].

Коефіцієнт інноваційної безпеки держави склав 0,781. Інтегральна оцінка показників-стимуляторів становила 0,165, а дестимуляторів – 0,455. Негативним явищем є існування значних величин дестимулюючого компонента, що значно знижує рівень безпеки.

Як показали проведені розрахунки, найвищі значення коефіцієнтів інноваційної безпеки були у м. Києві (0,885), Харківській (0,622) і Донецькій (0,613) областях. Інноваційне середовище цих регіонів характеризувалося найвищим рівнем фінансового, виробничого і технічного забезпечення і було найоптимальнішим для подальшого розвитку. Вагомі показники у Дніпропетровській і Львівській областях.

На відміну від перелічених регіонів, мінімальними величинами показників характеризувалися: м. Севастополь (0,024), Рівненська (0,082) і Чернівецька (0,089) області (рис. 1).

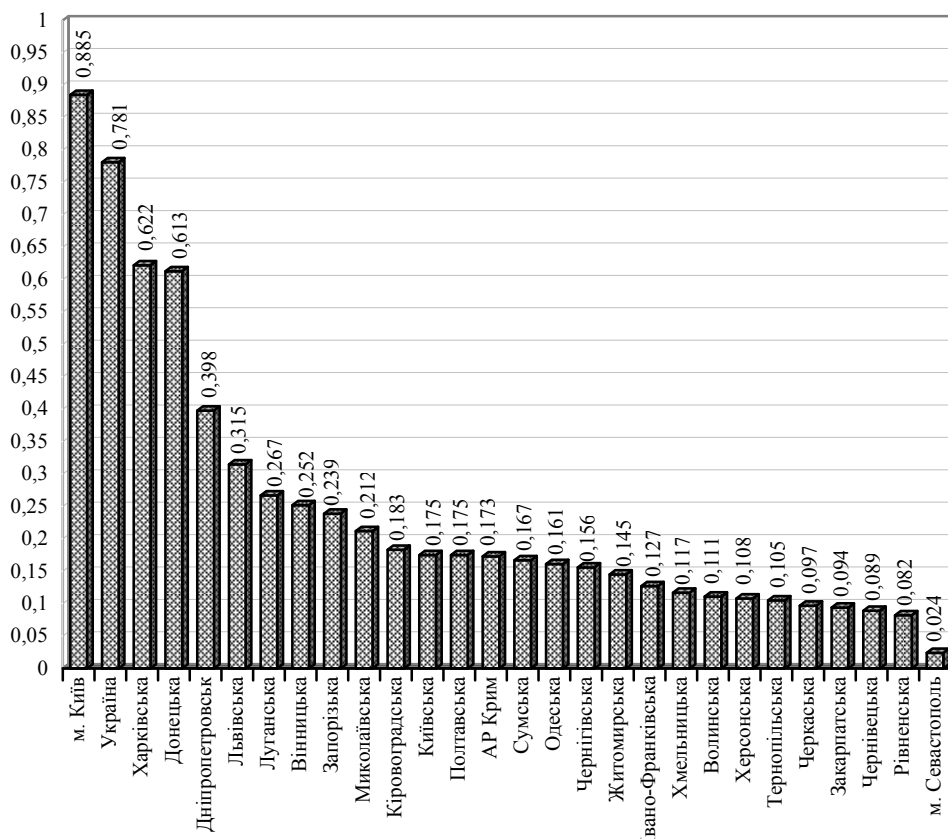

Рис. 1. Коефіцієнти інноваційної безпеки України і регіонів за 2008 р. (рейтингова оцінка)

Важливим фактором розвитку інноваційної інфраструктури є створення принципово нових науково-технічних структур (технополісів і технопарків), головною відмінністю яких є просторовий масштаб інноваційної діяльності (місто або конкретний об'єкт). У технополісах доцільно розвивати науковомісткі технології і виробництва. Кожний з технополісів може мати своє «обличчя», яке нерозривно пов'язане з процесом регіоналізації науково-технічної діяльності. Економічна база технополісу повинна орієнтуватися на науково-технічну спеціалізацію, яка склалася в материнському місті. Так, у Києві доцільним є створення технополісу, який буде орієнтуватися на базові галузі мікроелектроніки (зокрема на виробництво засобів цифрового зв'язку); в Дніпропетровську – виробництво сучасних інформаційних систем на основі супутникового зв'язку; у Львові – виробництво робототехніки; у Харкові – двигунів тощо.

Стосовно технопарків, то серед найбільших можливо виділити «Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона», «Інститут монокристалів» і «Вуглемаш», які функціонують на основі Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» [4]. Діяльність цих науково-технічних структур сприяє активізації дослідницької діяльності та підвищує, таким чином, рівень інноваційної безпеки держави та її регіонів.

У Харківській області діє технопарк «Інститут монокристалів», введений в дію Законом «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова», що передбачає ряд економічних пільг для інвесторів, які вкладають кошти в інноваційні проекти. Реалізація цього проекту є одним з найбільш успішних в державі. Уже на кінець 2006 р. в технопарку були прийняті до виконання 34 інноваційних і 2 інвестиційних проекти, а сума виконаних робіт склала 17 млн грн [4].

Основними центрами зосередження інноваційно активних підприємств виступали промислові області сходу України, окремі західні та м. Київ. У 2001 р. на Донецьку область припадало 10,1% промислових підприємств держави, що впроваджували інновації (203 одиниці), Львівську – 7,0% (141), Харківську – 6,1% (124).

Аналогічно до показника фінансування інноваційної діяльності, найменшими значеннями характеризувалися окремі південні (АР Крим – 0,8% і 17 одиниць; Одеська область – 1,0% і 21 одиниця) і західні регіони (Чернівецька область – 1,8% і 38 одиниць). У 2008 р. склад регіонів з найменшими значеннями був представлений м. Севастополем (0,4% і 6 одиниць), Черкаською (1,0% і 12 одиниць) і Хмельницькою областями (1,5% і 17 одиниць). Одним з шляхів активізації інноваційної діяльності в цих регіонах є надання їм статусу територій пріоритетного розвитку. На цих територіях формується особливий режим здійснення підприємницької діяльності, який передбачає митні, податкові, валютно-фінансові, організаційні пільги. Причому структура і норми спеціального режиму територій встановлюються окремо для кожної з них. Однак з наведених областей жодна не має відповідного статусу. Максимальні значення були зафіксовані в м. Києві (13,4%; 151 одиниця), Вінницькій (8,2%; 92 одиниці) і Харківській (7,5%; 85 одиниць) областях.

Зі складу лідируючих областей зберегла свої позиції лише Харківська область. Незважаючи на наявність значних проблем функціонування економіки області (одна з них – нерациональна структура галузевого спрямування прямих іноземних інвестицій, яка полягає у переважному їх надходженні до харчової промисловості, торгівлі і громадського харчування, як найбільш рентабельних, при існуючій виробничій спеціалізації області на багатогалузевому машинобудуванні), на її території працюють підприємства, продукція яких добре відома як на вітчизняному, так і на зарубіжних ринках. До таких підприємств належать ВО «Турбоатом», ВО «Завод ім. Малишева», «Протон», які створюють сучасні системи зв'язку і управління складними технологічними комплексами.

Незважаючи на існування окремих несприятливих тенденцій, відбулося зростання показника обсягу наукових та науково-дослідних робіт, виконаних власними силами (в 4,6 рази для України). Це явище, з одного боку, є позитивним, а з іншого – негативним, тому що цей показник характеризує роботи, виконані за рахунок виключно власних ресурсів, що висвітлює надмірну орієнтацію на власні кошти як джерело фінансування при відносно невисоких можливостях залучення інших джерел.

Як було зазначено вище, в галузевому аспекті саме машинобудування є одним з пріоритетних видів економічної діяльності стосовно впровадження прогресивних технологічних процесів. Головними передумовами високих значень даного показника є представленість в структурі промислового виробництва за основними видами економічної діяльності машинобудування та інноваційність його розвитку.

Як показав попередній аналіз показників-стимуляторів, відбулося зменшення кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації та підприємств, що випускали нові види продукції машинобудування. Відповідно до цих тенденцій кількість промислових підприємств, що не впроваджували інновації і не випускали нові види продукції машинобудування, зросла.

Висновки. На основі зіставлення фактичних і порогових значень інноваційної безпеки держави і регіонів, а також тенденцій її розвитку було проведено ситуаційний аналіз стану інноваційної безпеки України в регіональному вимірі. Це дало змогу визначити сильні і слабкі сторони, можливості і загрози безпеці.

З метою поліпшення ситуації стосовно забезпечення інноваційної безпеки держави і регіонів необхідно реалізувати такі положення:

- розширення інноваційної діяльності, спрямованої на збільшення частки конкурентоспроможної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- формування та реалізація системи національних інноваційних пріоритетів розвитку;
- підтримка підприємств, які мають значний інноваційний потенціал;
- врахування територіального аспекту інноваційної політики, удосконалення системи управління інноваційними процесами на регіональному рівні;
- оптимізація системи фінансового забезпечення функціонування інноваційної сфери;
- зменшення впливу дестимулюючого фактора на коефіцієнт безпеки держави і регіонів.

Список використаної літератури

1. Глазьев С.Ю. О концепции макроэкономической политики в свете обеспечения экономической безопасности страны / С.Ю. Глазьев // (14.11.2007)// old/glazev.ru.
  2. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова, О.І. Черняк. – Х., 2006. – 240 с.
  3. Масюк С.М. Зоны инновационной активности / С.М. Масюк // Региональные перспективы. – 1999. – № 4. – С. 29–31.
  4. Семиноженко В. Технологические парки Украины: первый опыт формирования инновационной экономики / В. Семиноженко // Экономика Украины. – 2004. – № 1. – С. 16–21.
  5. Економічна активність населення України в 2008 році: Статистичний збірник. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2009. – 210 с.
  6. Петрина М. Базовые условия создания инновационной модели развития экономики Украины / М. Петрина // Экономика Украины. – 2006. – № 8. – С. 35.
-

7. Чечетов М. Инновационная составляющая рыночной трансформации / М. Чечетов // Экономика Украины. – 2004. – № 11. – С. 4.

В статье раскрыты теоретико-методологические основы исследования экономической безопасности, определена сущность и структура категории, система индикаторов ее оценки. На основе системы региональных критериев и показателей экономической безопасности определены ее количественные параметры.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, региональное измерение, риск, индикатор, социально-экономическое развитие, эффективность, организационно-экономический механизм, стратегия.*

The thesis is devoted to the scientific and methodological decision of problem of formulation peculiarity economic safety's guarantying of Ukraine in regional aspect. The scientific grounds of optimization economic safety's management are design. This work describes the bases of research economic safety, the structure of this category, system of its indicators are defined. Regional features of social and economical development are determined. Various between social and economical development of regions in their safety are shown.

Key words: *economic safety, regional aspect, risk, indicator, social and economical development, efficiency, organizing-economic mechanism, strategy.*

Надійшло до редакції 15.04.2011.